

Politiets forebyggende arbeid mot utelivsvold

En teoretisk oppgave

av

Daniel Christensen

BACHELOROPPGAVE (OPPG300-O)

Politihøgskolen avd. Oslo

2012

Innholdsfortegnelse

1.0 – Innledning.....	3
1.1- Bakgrunn for valg av problemstilling	3
1.2 - Presentasjon av problemstilling.....	3
1.3 - Avgrensninger/presiseringer	4
1.4 - Formålet med oppgaven	4
2.0 - Hoveddel	4
2.1 - Metode.....	4
2.2 - Sammenhengen mellom alkohol og vold.....	7
2.3 - Politiets forebyggende arbeid	10
2.4 - Skjenkekontrollen – Oslo kommune	11
2.5 - STAD prosjektet.....	11
2.6 - Krogtilsyn – kontrollbesøk av skjenkesteder.....	12
2.7 - Drøfting	14
3.0 – Avslutning	18
3.1 - Resultat/konklusjon	18
Referanseliste.....	19

1.0 – Innledning

1.1- Bakgrunn for valg av problemstilling

Gjennom et praksisår i politiet og fra min bakgrunn som skjenkekontrollør i Oslo kommune har jeg fått en interesse for alkohol og uteliv, og hva dette skaper av ordensmessige utfordringer for politiet, spesielt da utfordringer med utelivsvold.

Jeg synes det har vært interessant å se på hvilke tiltak som er blitt iverksatt for å få ned antall ordensforstyrrelser og voldstilfeller ute på byen i helgene, både her i Norge og i utlandet. I B2 hadde jeg praksis i Grenland hvor jeg også er født og oppvokst. Der fikk jeg oppleve denne problematikken på nært hold. Jeg erfarte også ofte at mange av oppdragene man kommer over på nattestid i helgene, er forbundet med vold og alkoholpåvirkning.

Grenland har i flere år slitt med vold knyttet til utelivet. Og jeg har selv mange ganger sittet på Skien legevakt med personer som er blitt utsatt for vold, samtidig har jeg kjørt utallige personer i arresten som har gjort seg skyldig i vold på byen. Det er klart at politiet står overfor store utfordringer når det gjelder utelivsproblematikken, både ressursmessig og i forhold til oppdragsløsning i det forebyggende politiarbeidet. Jeg vil derfor se nærmere på hvilken mulighet politiet og skjenkekontrollen har til å forebygge problemet med utelivsvold. Jeg vil også i oppgaven beskrive noen av mine egne erfaringer i jobben som politi og i jobben som skjenkekontrollør.

1.2 - Presentasjon av problemstilling

Jeg ønsker i hovedsak å kikke nærmere på samarbeidet mellom politiet og skjenkekontrollen, og hvordan de i fellesskap kan være med på å forebygge utelivsvold. Jeg stiller meg også spørsmålet om hvorfor ikke politiet i Norge er mer direkte involvert i kontrollen av skjenkesteder, og om dette eventuelt kunne vært med på å redusere antall voldstilfeller i helgene.

Problemstillingen er: *”Hvordan kan politiet i samarbeid med skjenkekontrollen, i form av kontrollbesøk, forebygge utelivsvold på og ved utesteder i helgene?”*

Jeg vil prøve å svare på problemstillingen ved å benytte meg av egne erfaringer, forskning, teoretiske grunnlag og erfaringer fra lignende utførte prosjekter.

1.3 - Avgrensninger/presiseringer

I oppgaven tar jeg utgangspunkt i operative tjenestemenn - og kvinner som jobber på en ordensavdeling. Et samarbeid mellom politiet og skjenkekontrollen, vil være forebygging av lokalorientert art, forebygging som tar utgangspunkt i et tverretatlig og tverrfaglig samarbeid. Dette kalles et SLT samarbeid og står for Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak. I utgangspunktet brukes dette som oftest opp mot ungdom, men jeg vil se på muligheten for å bruke det i denne sammenhengen. Jeg vil også se nærmere på et av de situasjonelle tiltakene politiet og skjenkekontrollørene kan gjøre på utesteder for å forebygge vold. I all hovedsak kontrollbesøk, altså tilsyn av utesteder.

Utelivsvold er forbundet med ruspåvirkning, og i oppgaven vil jeg i all hovedsak ta utgangspunkt i alkoholpåvirkning som er knyttet til skjenking på utesteder. Utelivet representeres av byens restauranter og skjenkesteder. Jeg tar her utgangspunkt i Oslo. Helgene er blitt utgangspunktet da det er i denne perioden det oppholder seg flest folk i og rundt sentrum av byen, men det er også i helgene det blir registrert flest voldstiltfeller. Med vold mener jeg legemsfornærmelser og legemsbeskadigelser, altså voldsforbrytelser. I mange tilfeller vil også voldstiltfellene bli rammet av straffeloven § 350, ordensforstyrrelser. Det faller derfor også innenfor begrepet vold i denne oppgaven.

1.4 - Formålet med oppgaven

Formålet med oppgaven er å vise til konkrete tiltak politiet kan gjennomføre for å få ned antall voldstiltfeller knyttet til skjenkesteder i helgene. Samtidig vil formålet være å vise til de mulighetene politiet har i samarbeid med andre etater. Jeg ønsker å vise til studier hvor lokalorienterte/situasjonelle tiltak har vært en suksess for å få ned antall voldsanmeldelser i forbindelse med uteliv.

2.0 - Hoveddel

2.1 - Metode

Jeg belyser min problemstilling med en teoretisk tilnærming, altså teori og forskning gjort av andre. Teori kan man si er en generell påstand om virkeligheten. Johannesen m.fl (2005) skriver at for at en teori skal være en teori i vitenskapelig forstand må den 1) ha et vist generalitetsnivå. Det må være en allmenn påstand som dekker mer enn enkelttilfeller, 2) Være en forenkling av virkeligheten, 3) si noe om regelmessigheter, 4) si noe om sammenhenger mellom fenomener. Vitenskapelige teorier må ha en faglig begrunnelse på bakgrunn av empiri/ eller logiske resonnementer.

I oppgaven har jeg forsøkt å velge mine teorier ut ifra disse kriteriene og det har vært en fin rettesnor og holde seg til ved valg av litteratur, forskning og studier som er gjort på området.

I jobben som skjenkekontrollør har jeg vært deltager i et nystartet prosjekt som utføres av SIRUS. I den forbindelse har jeg kommet i kontakt med forskere som har foreslått litteratur jeg kan bruke for å belyse min problemstilling. De har henvist meg til internasjonale, anerkjente forfattere som i en årrekke har forsket på sammenhengen mellom alkohol og vold, blant annet Graham & Wells (2001). Jeg har også blitt henvist til SIRUS biblioteket i Oslo sentrum som har hjulpet meg med litteratursøk, hvor det i all hovedsak er brukt stikkordene «vold» og «alkohol» som søkeord. Flere av forfatterne er i midlertidig utenlandske og flere av studiene som blir beskrevet i litteraturen er gjort i utlandet. Man må her være kritisk og stille seg spørsmålet om dette kan være overførbart til Norge. Jeg har i midlertidig valgt å ta med en undersøkelse fra New Zealand i oppgaven (Graves m.fl 1981). Dette gjorde jeg for å understreke noe jeg allerede har fått inntrykk av i Norge, gjennom mine observasjoner i jobben som politi og skjenkekontrollør: at vold på utesteder ofte starter med en bagatell og ut av ingenting.

Jeg har også valgt å ta med et utspill som Leif Petter Olaussen har kommet med til Dagbladet. Dette har jeg gjort fordi Olaussen har forsket på sammenhengen mellom alkohol og vold i mange år og beskrivelsen han kommer med er med på å belyse et viktig poeng i oppgaven min, nemlig den høye økningen av antall voldsanmeldelser i helgene de siste årene.

Jeg har i den grad det er mulig forsøkt å bruke fersk statistikk. Problemet med bruk av kriminalstatistikk er at det ofte forekommer underrapportering, mye av volden blir aldri anmeldt, noe som kan føre til at vi ikke får et helhetlig og reelt bilde av problemet. Grunnen til at jeg har valgt å bruke Oslo politiets egen analyse «vold i Oslo 2009» er fordi jeg synes den gir et godt bilde av problematikken rundt volden i byen. Analysen er utført av strategisk stab i Oslo og jeg synes den bidrar godt til å øke kunnskapen rundt den anmeldte volden. På en annen side er statistikken som kommer frem rundt temaet «grad av beruselse - gjerningspersoner/fornærmede» tall som er hentet fra politiets egne saksdokumenter. Dette kan også medføre at det reelle tallet kan være høyere, da det er avhengig av at politietterforskeren spesifikt spør avhørte om grad av beruselse da volden ble utført.

I oppgaven har jeg også valgt å ta med to sitater fra politioverbetjent Morten Haukland på etterretningsavsnittet, Sentrum politistasjon. Disse sitatene er kommet frem under to ulike brennpunkt dokumentarer på NRK, i 2003 og 2010. Vanligvis skal man være kritisk til en

enkelpersons uttalelser til media, særlig da dette kan være klippet ut av konteksten og ikke får frem virkeligheten slik den er. På en annen side er dette kun med for å illustrere politiets tanker rundt utelivsproblematikken og ikke ment som en fasit på hvordan virkeligheten egentlig er. Det er også ment for å sette lys på litt av den frustrasjonen som ligger til grunn i det arbeidet politiet gjør i forbindelse med utelivet i helgene.

Jeg skriver også litt om STAD prosjektet i oppgaven. Tallene som er hentet derifra kommer fra evalueringen av prosjektet, utført av Wallin m.fl (2003). STAD er blitt kjent som et vellykket lokalorientert tiltak, nettopp på grunn av den grundige evalueringen. Samtidig tar disse tallene utgangspunkt i anmeldt voldskriminalitet og man må ta høyde for at det også her kan forekomme en underrapportering.

M. Lie (2011) er også referert til flere ganger i oppgaven. Grunnen til dette er at det i boken vises til flere ulike perspektiver for politiet å jobbe forebyggende på. Jeg synes derfor den har vært med å belyse grunnlaget for det forebyggende aspektet. Arbeidet til M. Lie (2011) er i stor grad gjennomført i form av feltobservasjoner og intervjuer, men sammen med relevant teori gir dette et godt bilde av virkeligheten og politiets muligheter i det forebyggende arbeidet.

Under punkt 2.7 i oppgaven har jeg vist til teorier av den kjente politiforskeren Jean-Paul Brodeur. Dette har jeg gjort fordi jeg synes det illustrerer politiets forebyggende arbeidet opp mot utelivet på en god måte. Brodeur bruker begrepet publikum i sin teori, i min oppgave har jeg tolket hans bruk av publikumsbegrepet til også å gjelde utelivsnæringen.

I mitt arbeid med oppgaven har jeg erfart at det finnes veldig mye forskning på området jeg skriver om. Mye av det av har jeg ikke sett nytteverdien av i forbindelse med min oppgave. Jeg har derfor vært nødt til å være kritisk og samtidig måtte sile ut en del materiale. Det foreligger blant annet mye forskning og flere studier fra USA som for meg har vært vanskelig å se overførbarheten til det norske samfunnet. Jeg har som nevnt plukket ut STAD prosjektet som en studie verdt å nevne. Dette har jeg gjort nettopp fordi jeg mener den er overførbar med tanke på norske forhold og tiltak som er forsøkt der, kunne verdt sett for seg gjennomførbart også her til lands.

2.2 - Sammenhengen mellom alkohol og vold

Politiet har i dag store utfordringer når det gjelder utelivsproblematikken i sentrum av de største byene i Norge. Utelivet har mange positive sider, men det er også en arena med mange utfordringer. «Oslo er en orgie av fyll, spy og blod», sier visepolitimester Andresen til Dagens Næringsliv (26.11.2011).

Politioverbetjent, Morten Haukland, Etterretningsavsnittet på Sentrum politistasjon beskriver problematikken rundt utelivsvolden i Oslo på følgende måte i en Brennpunkt dokumentar, vist på NRK i 2010:

”Eg sammenlikner ofte dette her som å sitte i en båt eg. Vi sitter og øser og øser og øser... Det må jo være et hull her. Så vi øser og øser, og så sier vi, vi må ha flere som øser her. I stedet for å si, vi skal ikke tette båten for en gangs skyld da?...”

Dette synes jeg illustrerer politiets syn på utelivsproblematikken på en god måte, spesielt i helgene. Politifolk jeg har snakket med og egen erfaring tilsier at dette blir sett på som en type «evighetssarbeid», og som på politispråket går under betegnelsen «lemping av fyll».

Statistikk fra politiet viser at voldstilfellene i 2005 utgjorde 8,6 % av alle forbrytelser. Antall registrerte voldstiltfeller lå lenge stabilt på rundt 20 000 i året, men i 2000 økte dette til 24 000. I 2005 ble det anmeldt 24 953 voldsforbrytelser. I 2009 ble det anmeldt 25 979 (Politiets egen anmeldelsesstatistikk 2004-2009, www.politi.no) Her må man også legge til grunn at mørketallene kan være store. Allikevel ser man en økning. Dette er også anmeldte voldstiltfeller og er ikke utelukkende voldstiltfeller som har oppstått i forbindelse med uteliv. Man kan også spørre seg selv om dette er et resultat av en høyere tilbøyelighet for å anmelde lovbrudd, men det understreker samtidig en bekymring fra politiets side om at den generelle volden har økt i omfang.

Tall hentet fra problemanalysen «Der det skjer, når det skjer» (Desember 2011, analyseenheten Sentrum politistasjon), tilsier at hovedvekten av sentrumskriminaliteten i Oslo skjer på natt i helgene. Av den registrerte volds-kriminaliteten i løpet av en uke er 48,6 % registrert i løpet av nettene i helgene, altså nesten halvparten.

Mange av utfordringene til politiet knytter seg til beruset publikum som har vært gjester og blitt skjenket på utestedene i byen.

Leif Petter Olaussen, førsteamanuensis i kriminolog ved Universitetet i Oslo, sier i et intervju med Magasinet i Dagbladet, 25.11.2011, at han på 90-tallet merket at antall politiregistrerte tilfeller av utelivsvold i helgene hadde økt merkbart. Han sporet deler av økningen til starten av 70-tallet.

”Det ble mer weekendliv som følge av to ting: Vi fikk bedre råd, alle sammen, og både antallet utesteder og timer de var åpne ble utvidet i løpet av et par tiår. Fra slutten av 80-tallet fikk vi summen av disse faktorene. Nå er drikkemønsteret at man drikker hjemme og ikke går ut før klokka ti fordi man får ei god natt likevel. Før måtte du bestille bord, det var arbeidsdag på lørdag og man stilte på restaurant klokka sju, for ved midnatt stengte det.”

Ifølge Olaussen var det tidligere nesten ingen forskjell på lørdager og andre dager når det gjaldt anmeldte voldstilfeller, og undersøkelser viste at det var mindre av denne typen vold da.

Det er i hovedsak menn som blir utsatt for vold i helgene og på offentlig sted. I følge Sosial- og helsedirektoratet er mer enn 9 av 10 som blir siktet for voldsforbrytelser menn. Også blant voldsopfrene er menn vanligere å finne enn kvinner. I følge Sosial- og helsedirektoratet skjer 70-80 % av oppdagende voldsepisoder i forbindelse med at enten voldsutøveren, offeret eller begge har drukket.

”Hvis du hadde sittet her for eksempel og lest en vaktjournal i fra det siste året vi har her nede i sentrum, så finner du veldig få saker som er helt like, det er alltid forskjellig bakgrunn, men felles for de er at de er overrepresentert ved at de er beruset, begge parter gjerne også” (Politioverbetjent Morten Haukland, Etterretningsavsnittet sentrum politistasjon - NRK Brennpunkt 2003)

Det er også interessant å se at forskning viser at store andeler av den registrerte voldskriminaliteten skjer på eller ved et skjenkested.

Nina Jon (2004) rapporterer fra sin studie av registrerte voldshandlinger ved Oslo politikammer at 19,5 % av legemsfornærmelsene skjedde på et skjenkested eller i en kø utenfor. Tilsvarende andel av legemsbeskadigelser var 22,0 %.

Usystematiske observasjoner tyder på at den volden utenfor skjenkestedene er alvorligere enn volden innenfor dørene. Til dels skyldes dette at personale og andre gjester kan gripe inn i konflikter som skjer innendørs og forhindre alvorlige skader (Kai Pernanen 1996)

En studie over voldshandlinger som ble registrert ved Oslo politikammer i 1988 viste at en femtedel hadde skjedd på et skjenkested eller i køen på utsiden (Nina Jon 1994).

«Vold i Oslo 2009», som er en analyse av voldsanmeldelser fra 2. halvår i 2009 viser at voldens arena varierer avhengig av hvorvidt den skjer i sentrum eller utenfor sentrum. Analysen viser at sentrumsvolden skjedde i stor grad på offentlig sted eller i tilknytning til uteliv. Hele 44,1 % av anmeldelsene i sentrum hadde offentlig sted som gjerningssted, mens ytterligere 27,7 % skjedde på eller i tilknytning til restaurant/utested.

Analysen viser også at andelen av ofre og gjerningspersoner som var ruspåvirket var høyere i sentrum enn utenfor. Blant ofrene var andelen på 55,5 %, mens den for gjerningspersonene var på 64,1 %.

Dette viser jo at mye av volden skjer i ruspåvirket tilstand, og det vanligste er påvirkning av alkohol. Dette gjelder både for gjerningspersonene og de fornærmede. Allikevel er tallene i undersøkelsen basert på at ruspåvirkningen er nevnt spesifikt i sakens dokumenter. Det er derfor grunn til å tro at det i det ligger en underrapportering, og at den reelle andelen er høyere.

Kai Pernanen (2004) sier at det skal ikke være alkohol alene som fører til vold, men situasjonen der man drikker alkohol. Studier har vist at nesten alle tilfeller av vold som skjer på bar/pub er uplanlagte hendelser som oppstår fra den sosiale interaksjonen mellom personer som ikke kjenner hverandre (Graham & Wells 2001). Et eksperiment utført av Graves, Graves, Semu og Sam (1981), gjengitt i Graham & Wells (2001) ble det ansatt 19 sikkerhetsvakter til å jobbe i 12 puber i New Zealand for å registrere ordensforstyrrelser, over en tre ukers periode. De fant ut at det i 22 til 40 % av hendelsene var 5 eller flere personer involvert og at 45 % av hendelsene totalt sett var et resultat av at vakter eller andre ansatte grep inn overfor gjester som oppførte seg uakseptabelt, for eksempel knusing av glass, offentlig urinering eller nekte å følge stedets kleskoder. De observerte at andre hendelser ofte startet med en krangel angående spill (biljard, dart, etc), rivalisering angående kvinnelig selskap, en mindre dytt eller skump inne på utestedet, at en tok en annens stol, drink eller røyk og noen var bare ute etter å starte en slåsskamp.

Studier har vist at aggressiv atferd lettere utløses under alkoholpåvirkning og at personer med aggressive tilbøyeligheter generelt lettere blir aggressive under alkoholpåvirkning (Pernanen, 1996, Graham m fl. 1998) Man er mer tilbøyelig til å utøve vold eller bli offer for vold når man er alkoholpåvirket enn når man er edru (Pernanen, 1996).

Dette kan bety at de fleste tilfeller av alkoholrelatert vold ikke skyldes en liten gruppe aggressive og berusede personer. Det er faktisk slik at mer enn halvparten av den alkoholrelaterte volden skyldes det store flertallet av «vanlige» alkoholbrukere som noen ganger drikker seg beruset og som noen ganger utsetter andre eller seg selv for skader (Skog 1999, Rossow & Romelsjö 2006), gjengitt i Bye, E. K (2011).

Som jeg tidligere har vært inne på er alkoholrelaterte problemer som f.eks vold i all hovedsak knyttet opp mot alkoholpåvirkning. Det kan se ut som om volden kan ramme de fleste og at det ikke er en liten andel høyrisikoutsatte som står for mesteparten av den alkoholrelaterte volden på byen i helgene. Dette er også mitt inntrykk i det jeg har erfart og observert både i jobben som politi og som skjenkekontrollør. Volden kan ramme hvem som helst og utløses ofte av rene tilfeldigheter. Dette kan videre bety at det vil lønne seg å sette inn forebyggende tiltak mot alle som er deltagere i utelivet i helgene og ikke bare mot en liten gruppe av høyrisikoindivider.

2.3 - Politiets forebyggende arbeid

Å forebygge handler om å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer (M. Lie 2011)

I politiloven står det at politiet skal forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet, jf, pl. § 2, nr. 2.

Det finnes flere ulike strategier å forebygge kriminalitet på, fokuset i denne oppgaven vil som tidligere nevnt være av lokalorientert- og situasjonell art. Det lokalorienterte tar utgangspunkt i samarbeidet mellom politiet og kommunen, herunder skjenkekontrollen. Mens det situasjonelle tar utgangspunkt i kontrollbesøkene på utestedene. Lokalorientert forebygging er også nevnt som et ledd i politiloven hvor det står at politiet skal samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt, jf pl. § 2, nr. 7.

Det tiltalende med situasjonell forebygging er dets kapasitet til å bidra med praktiske, ofte enkle og relativt økonomiske løsninger på et bredt utvalg av situasjoner og steder (Graham og Bennet 1995)

Både faglig og politisk er det bred enighet om at kriminalitetsforebygging ikke kan være politiets ansvar alene. «Det er en overordnet målsetting at politiet i samvirke med andre offentlige og private aktører skal bidra til å øke tryggheten i samfunnet (Justis- og politidepartementet 2009a)

Etablering av SLT- ordninger (samordning av lokale kriminalitets forebyggende tiltak) er eksempel på en modell for organisering av samarbeidet. Det er viktig med aktiv deltagelse fra politiet i lokale tverretatlige modeller for kriminalitetsforebyggende arbeid. (Justis- og politidepartementet 2005)

Generelt handler SLT om å få politi og kommune tettere sammen og i mer dialog. (Gundhus, m.fl 2008, s 108).

Dette legger grunnlaget for det forebyggende arbeidet jeg beskriver i oppgaven.

2.4 - Skjenkekontrollen – Oslo kommune

Næringsetaten har ansvaret for å kontrollere at alkoholloven og serveringsloven overholdes. Kontrollvirksomheten består i hovedsak av vandelsvurdering, salgs- og skjenkekontroller, samt råd og veiledning til bevillingshavere for å sikre at virksomheten er i samsvar med gjeldende regelverk (www.næringsetaten.no)

Næringsetaten foretar lovbestemte kontroller av bevillingspliktige salgssteder for øl, og skjenkesteder for alkohol. Til å utføre kontrollene har etaten ca. 65 deltidsansatte kontrollør som i hovedsak er politihøyskolestudenter. Det skal gjennomføres 4500 skjenkekontroller i Oslo i 2012. Alkoholforskriften sier at alle skjenke- og salgssteder skal kontrolleres minst 1 gang årlig, men minimum 3 ganger antallet skjenkesteder i kommunen. Kontrollene skal være målstyrte og ta utgangspunkt i å avdekke brudd på alkoholloven som f. eks skjenking til overstadig berusede personer. Kontrollene skal også bidra til å overholde alkohollovens formål, som er å begrense i størst mulig utstrekning de samfunnsmessige og individuelle skader som alkoholbruk kan innebære.

2.5 - STAD prosjektet

Alkoholkonsumet i Sverige har økt betydelig de siste årene, samtidig har det vært en økning av antall skjenkesteder. Denne økningen kan delvis forklares med Sveriges EU medlemskap som har ført til en avskaffelse av det gamle systemet som innebar streng kontroll fra myndighetenes side når det gjaldt produksjon, distribusjon og salg av alkohol. Selv om

systembolaget fremdeles eksisterer, er tilgangen på alkohol blitt betydeligere lettere. I likhet med Oslo har Stockholm utfordringer med skjenking av alkohol og vold knyttet til uteliv.

Stockholm kommune etablerte dermed STAD prosjektet i 1995. STAD står for **S**tockholm **f**örebygger **A**lkohol- og **D**rogproblem. Prosjektet er lokalorientert og sannsynligvis det best evaluerte prosjektet til dagsdato. STAD tar utgangspunkt i et samarbeid mellom politi, kommune og utelivsnæringen. Formålet med prosjektet er å forebygge alkoholrelaterte problemer som overskjenking, skjenking av alkohol til mindreårige, bruk av narkotika og vold. Et tiltak som har vært svært vellykket i Stockholm er politiets målrettede tilsyn av utesteder kalt «krogtilsyn».

2.6 - Krogtilsyn – kontrollbesøk av skjenkesteder

I dag er det hovedsakelig kommunen som har tilsynet med Oslos utesteder og deres overholdelse av alkoholloven. Kontrollene til skjenkekontrollen er blitt kritisert for ikke å være strukturerte nok og at eventuelle overtredelser av alkoholloven ikke får strenge nok konsekvenser overfor de som bryter regelverket. Skjenkekontrollen har kuttet ned på antall kontroller i 2012 i forhold til det som har vært antallet de tidligere årene. Antall restaurant besøk er gått ned, mens kontrollene intensiveres opp mot utesteder med 18-års aldersgrense og utesteder som man tidligere har erfaring med bryter alkoholloven oftere, det være seg overskjenking, problemer med vold og skjenking til mindreårige. Som skjenkekontrollør kan jeg si meg enig i at konsekvensen av å bryte alkoholloven i mange tilfeller ikke er stor, men for et utested som har flere brudd vil dette føre til inndragelse av skjenkebevillingen og føre til store tap for utestedet. Daglige ledere på utesteder jeg har snakket med forteller at en inndragelse over en periode på 2 uker fort kan føre til et tap på rundt 100 000 kr i omsetningen i perioden uten bevilgning.

Erfaringer fra STAD prosjektet i Stockholm har vist at strengere skjenkekontroll og samarbeid med politiet under kontrollene har vist seg å være effektivt for å forhindre utelivsvold. I perioden januar 1994 til september 2000 viser rapporter fra politiet i Stockholm at voldskriminaliteten har sunket med 29 % i området der lokalorienterte tiltak var blitt satt inn (Wallin, m.fl 2003)

Dette bygger oppunder kunnskapen man har fra før om at alkoholen som selges ute på byen forårsaker flere voldstilfeller enn det som drikkes i andre settinger. Samtidig ser man at den lave andelen av alkohol som konsumeres i utelivet (ca 15 prosent), ikke på noen måte er ubetydelig hvis man ser det fra et samfunnsperspektiv.

I 1997 startet skjenkekontrollen og politiet i Stockholm å samarbeide under kontrollene av skjenkesteder. Dette kan være en av grunnene til at antall registrerte voldstilfeller gikk ned i perioden.

Da jeg hadde praksis i Grenland var meningen også å ha målstyrte politikontroller av utestedene i området. Tanken bak var at synlig politi inne på utestedene skulle virke forebyggende med tanke på voldskriminalitet og andre lovbrudd som foregår inne på utesteder. Under kontrollene ble det ofte avdekket brudd på alkoholloven ved at det var overstadig berusede personer i lokalet eller at personer ble overskjenket av ansatte som jobbet på stedet. Disse kontrollene bar allikevel preg av å være svært uformelle og hadde ingenting med håndhevelse av alkoholloven å gjøre. Samtidig, på grunn av ressursmessige grunner, var det ofte liten tid til å gjennomføre strukturelle kontroller over lengre tid. Et problem var ofte at patruljene ble «spist opp», altså at patruljen fikk andre oppdrag, som oftest av operasjonssentralen.

Dette viser at om politiet alene eller i samarbeid med skjenkekontrollen skal utføre kontroller, må disse være strukturerte, målstyrte og planlagt på forhånd og ikke bære preg av å være et uformelt «kaffebesøk». Målet med disse strenge kontrollrutinene må være å hindre vold gjennom at man ikke serverer alkohol til mindreårige eller skjenker åpenbart påvirkede personer. Det må også være et overordnet mål å skape tryggere og roligere omgivelser på utestedene, samt begrense de skadene som kan oppstå ved bruk av alkohol.

For å få en så effektiv kontroll som mulig er det viktig at selve kontrollen planlegges. Det kan skje i god tid inne på stasjonen, men også på vei frem til skjenkestedet. Skal man ha en grundig kontroll bør man ta utgangspunkt i informasjon man har om utestedet. Kartleggingen kan være mer eller mindre omfattende og innholde f.eks, politirapporter (anmeldelser om lovbrudd og hendelsesrapporter fra operasjonssentral), tips fra publikum f.eks vedrørende overskjenking eller vold, informasjon fra natteravnere, kontrollrapporter fra skjenkekontrollører, informasjon fra dørvakter, osv. Et annet spørsmål man må stille seg er når kontrollen skal utføres og hva som er formålet. Er formålet at kontrollen skal ha en forebyggende effekt kan kontrollen utføres tidlig på kvelden. Er formålet å observere gjestene og de ansatte under den mest hektiske perioden vil man kunne legge kontrollen til et senere tidspunkt.

Ved at politiet deltar på kontrollene vil det ha en større avskrekkende effekt på bareiere som ikke driver forsvarlig, samtidig som det vil ha større virkning hvis politiet kommer med

tilbakemeldinger og påpekninger på hvordan ting kan forbedres og drives på en mer forsvarlig måte. Politiet har hjemmel i både politiloven og serveringsloven til å stenge et utested om vilkårene for dette er til stede.

I alkoholloven § 10-1 er det også en åpning for å straffe personer som overtrer alkoholloven. I praksis betyr dette personlig ansvarliggjøring av for eksempel bartendere som serverer alkohol til åpenbart påvirkede personer. I Stockholm har dette blitt en praksis og bartendere har blitt servert bøter fra 6000-11 000 kroner for overtredelse av alkoholloven. Denne praksisen kan ha en individualpreventiv virkning. Den kan gi de ansatte en ekstra motivasjon til å overholde alkohollovens bestemmelser innenfor det arbeidet de gjør, istedenfor å jobbe ut i fra eierens ønske om profitt. Dette er enda ikke blitt praktisert i Norge, men i forbindelse med et nystartet prosjekt i Oslo (SALUTT-prosjektet, se <http://www.saluttoslo.no/> for nærmere gjennomgang) er det vurdert som et av sanksjonstiltakene om ikke man kommer noen vei med råd og veiledning.

Blant utelivet i Norge finnes det veldig mange seriøse drivere som ikke vil bli negativt rammet av flere og strengere kontroller. Det er de aktørene som overholder regelverket på en god måte. Men man har også sett at det finnes altfor mange useriøse steder som driver på en uforsvarlig måte og ikke driver etter regelverket. Ved å innføre strengere kontroller vil man nå frem til disse stedene. Det viser seg ofte at det å få en advarsel nå og da, ikke er et virkningsfullt middel for å hindre problemene som oppstår ved bruk av alkohol. Det har jeg også sett i jobben som skjenkekontrollør. Det vil heller være naturlig å gå ut ifra at et regelverk som ikke håndheves strengere vil bygge oppunder de problemene som politiet allerede står overfor i dag.

2.7 - Drøfting

Det er bred enighet om at kontrollbesøk som tiltak kan være effektivt om det blir gjort på riktig måte. Det er viktig å ha klart for seg at kontrollbesøk som forebyggende tiltak mot utelivsvold kun kan fungere om det i bunn ligger et grunnlag og en villighet for samarbeid med de involverte aktører. Brodeur (2007), gjengitt i M.Lie (2011, s.230), mener at utgangspunktet for mange av politireformene som kom i 1980-årene var at man ønsket et sterkere fokus på lokalorientert og publikumstyrt politiarbeid. Ønsket baserte seg på at:

1. Politiet ønsket økt synlighet ut fra en tro på at politiets tilstedeværelse økte folks trygghet

2. Politiet ønsket å redusere bruk av tvang og kontroll og i større grad utføre polititjenesten i samspill med publikum
3. Politiet ønsket å bruke innspill fra publikum når de utformet forebyggende strategier og praksis
4. Politiet ønsket økt bruk av analyser og etterretningsinformasjon i tillegg til registrert kriminalitet

Brodeur mener at politiet ikke lenger er så opptatt av lokalorientert politiarbeid som tidligere, med unntak av beroligende politiarbeid. Politiet orienterer seg ikke lenger ut fra publikums innspill, men ser seg selv om ekspertene. Brodeur snakker om «publikum» generelt, men ved å utvide publikumsbegrepet er dette overførbart til å gjelde utelivsnæringen.

Skal politiet og skjenkekontrollen knytte et tettere samarbeid med utelivsnæringen er man avhengig av tillit. Man er avhengig av å lytte til deres meninger. Det kan oppstå konflikter i samarbeidet om politiet skal opptre som politieksperter. Dette vil være tillitsvekkende og bygge oppunder publikums tanke om at politiet kun er kriminalitetsbekjempere.

Brodeur peker på at publikums manglende engasjement for å samarbeide med politiet kan skyldes at politiets profesjonalisme har pasifisert publikum og redusert deres forventninger til og ønsker om å samarbeide med politiet.

Skal man sammen forebygge utelivsvold er det viktig at utelivsnæringen går fra å være mottager av politiets tjenester til å skulle bli en deltager i politiets trygghets- og kriminalitetsforebyggende arbeid. For å klare dette må politiet og skjenkekontrollen bruke tid og ressurser på å forklare og motivere dem til å samarbeide. Man må forklare både hvorfor man ønsker et samarbeid og hvordan man ønsker at utelivet skal delta.

Norske og internasjonale studier viser at politiansatte som får ansvar med å arbeide lokalorientert ofte er svært entusiastiske i starten (Skogan 1994, Sæter 1997, gjengitt i M.Lie 2011) De har et engasjement og ønsker å oppnå en endring. Likevel kan de oppleve at publikum ikke reagerer som ønsket og miste motivasjonen. Fallhøyden kan bli stor hvis man forventer en umiddelbar omfavnelser av en ny politimodell for å så oppdage av publikums reaksjoner uteblir.

Det er viktig at politiet er tålmodig og ikke mister troen på samarbeid med publikum. Studier viser at selv om publikum har deltatt på informasjonsmøter har de nødvendigvis ikke forstått hvilken rolle de forventes å spille i lokalorientert politiarbeid (M.Lie 2011).

Dette viser at om tiltak skal fungere må alles roller i samarbeidet være klare. Politiet må være tydelige på hva som ønskes og forventes, samtidig må politiet tåle kritikk og innspill fra andre. Politiet må også tenke langsiktig og legge grunnlaget for et godt samarbeid, slik at motivasjonen etter hvert ikke synker.

For at politiet og kommunen skal samarbeide om strengere kontrolltilsyn må man ha en felles forståelse for hvordan samarbeidet skal foregå. Hvem har egentlig definisjonsmakten?

M. Lie (2011) sier at en SLT-arbeidsgruppe samler mange mennesker med formell makt. Likevel er det interessant å undersøke hvem representantene oppfattet har reell makt i samarbeidet. Gundhus, m.fl. (2008) spurte de ulike medlemmene i arbeidsgruppene hvem de vurderte at hadde størst definisjonsmakt i betydning mulighet for å legge premissene for samarbeidet. Flere av samarbeidspartnerne pekte da på at politiets formelle makt gav ytterligere autoritet i samarbeidet. Flere sa at det var en fordel å ta ordet før politiet, for når politiet tok ordet var «saken avgjort».

Dette viser at politiet må være klar over sin formelle makt i et samarbeid. Politiet må være forsiktige med å kjøre over andre samarbeidspartnere fordi «de ofte vet best». På en annen side sitter politiet ofte på «fersk gatekunnskap» som kan være viktig i det forebyggende arbeidet mot utelivsvold, og dermed bygger oppunder uttrykket om at kunnskap gir makt i et slikt samarbeid. Dette er det viktig å ha et bevisst forhold til.

Når det gjelder tiltaket kontrollbesøk av utesteder, vil dette være en form for situasjonelt tiltak, ved f.eks at politiet er uniformerte og synlige inne på utestedet. Dette er sjeldent man ser i dag og Knutsson og Søvik (2005) kritiserer politiet for at de har et ensidig fokus på å identifisere og arrestere gjerningspersoner. De mener det er viktig at politiet også arbeider mot ofrene og stedene som rammes av lovbrudd.

På en side vil politiet under kontrollbesøk selvsagt ta tak i personer som utøver vold, men på en annen side vil ikke dette være hovedfokuset- Hovedfokuset må være som Knutsson og Søvik poengterer, at politiet må jobbe opp mot de stedene som rammes av lovbrudd. Slik at man kan få påvirket de bakenforliggende årsakene til at vold oppstår.

M. Lie (2011, s. 264) skriver at situasjonell forebygging har vært kritisert for ikke å påvirke de grunnleggende årsakene til at kriminalitet oppstår. Mange mener derfor at når lovbrudd blir vanskeliggjort i et område, vil problemene forflytte seg til et annet område der det ikke er satt inn tiltak.

Dette kan stemme, men som nevnt tidligere i oppgaven kan det være slik at det ikke er en gruppe høyrisikoindivider som begår mesteparten av volden i utelivet. Man kan derfor se på det slik at volden ikke vil forflytte seg, men heller reduseres i omfang.

Studier av situasjonell forebygging viser at forflytning ikke nødvendigvis må skje, og hvis det skjer er det ofte i begrenset omfang i forhold til originalproblemet (Clarke 2000).

Clarke viser at situasjonelle tiltak for å forebygge bankran førte til færre bankran og ingen økning i butikk-, bensinstasjon-, kiosk-, motell- eller personran. Forbedret sikkerhet i forhold til tyveri fra bil i parkeringshus forflyttet ikke kriminaliteten til andre parkeringshus i nærheten (Clarke 2000).

På en annen side kan man tenke seg at det finnes personer som er ute på byen kun for å utøve vold. Dette kan være rivaliserende gjenger, casual miljøer, etc. Og disse personene vil nok da se på det som det mest naturlige å flytte på seg om politiet utøver en strengere kontroll på og ved utesteder. Allikevel er det vanskelig å tenke seg at dette vil skje i særlig stor utstrekning.

Clarke og Eck (2003), gjengitt i M.Lie (2011, s. 259) beskriver tre gjentakende kriminalitetsproblemer.

- Ulveproblemet: De samme personene angriper ulike mål/ofre på ulike steder.
- Andeproblemet: De samme personene utsettes for lovbrudd av ulike gjerningspersoner.
- Løvens hule: De samme stedene som utsettes for ulike gjerningspersoner og ulike mål. Dette kan ses som løvens hule eller såkalte *hot spots*. Et utested med mange slåsskamper, men mellom ulike personer er et eksempel på dette.

Clarke og Eck mener at de fleste lovbrudd involverer alle tre problemene, og det er derfor viktig å finne ut hvilket av problemene som er det dominerende. I problematikken rundt utelivsvolden har jeg tidligere i oppgaven kommet frem til at det sjeldent forekommer et ulveproblem eller andeproblem. Volden kan ramme de fleste og den utløses ofte av tilfeldigheter. I så fall vil problemet være løvens hule. At utesteder og områdene rundt er hot spots for voldsutøvelse, og at det er her tiltakene må settes inn.

Elisabeth Myhre Lie beskriver det slik:

«Det å forstå hvordan de gjentakende problemene oppstår vil bidra til å finne mulige løsninger som ikke nødvendigvis innebærer tradisjonelle politiresponser som

kriminalitetskontroll og arrestasjon, men som likevel forebygger fremtidig kriminalitet» M .Lie (2011, s. 260).

3.0 – Avslutning

3.1 - Resultat/konklusjon

Overstadig beruselse og vold er blitt et vanlig syn ute på byen i helgene. Veldig mye av det politiet utøver av arbeid i helgene, særlig natt til lørdag og natt til søndag, er knyttet til å rydde opp i og begrense alkoholens virkninger.

Mye av volden i helgene ser ut til å ramme tilfeldig. Voldsepisodene bærer også preg av at gjerningsperson, fornærmet eller begge deler er påvirket av alkohol.

I oppgaven har jeg vist til at volden kan forsøkes forebygd ved å øke kontrollen på utesteder. Dette har hatt gode resultater i Sverige. Her må kontrollene være nøye planlagte og målstyrte. Fokuset må blant annet være å forebygge skjenking til åpenbart påvirkede personer og skjenking til mindreårige. Jeg har vist til en sammenheng mellom alkohol og vold som underbygger dette. Det er vanskelig å få endret et kulturelt drikkemønster, men det er helt klart at noe må gjøres da utfordringene rundt situasjonen i helgene er i ferd med å bli et sosialt problem. For å få dette til har jeg også vist til at utelivsnæringen må spille på lag. Det krever økt kunnskap og bevisstgjøring av personalet. Politiet og skjenkekontrollen må utføre kontrollene på en rådgivende og veiledende måte, men samtidig være klar på at om regelverket ikke følges vil det blitt satt inn sanksjonstiltak, for eksempel bøtelegging av bartendere eller stenging av utested. Politiet må også være forsiktige med å ta på seg rollen som politieksperter, slik Brodeur påpeker. Politiet må også være bevisst sin formelle makt i et samarbeid.

I starten av oppgaven under punkt 1.2 stilte jeg spørsmålet om hvorfor ikke politiet var mer direkte involvert i kontrollen av skjenkesteder. Jeg har vist til studier i Sverige hvor dette har vært vellykket, og det er uforståelig at det ikke tidligere har vært innført i Norge. Her henger vi 15 år etter Sverige. Noe av grunnen til dette kan være at den forebyggende tankegangen I Norge ikke har fått ordentlig feste før de senere årene og det krever tid, planlegging og tålmodighet for å få til et godt samarbeid mellom politi og kommune. Samtidig kan man nok legge noe av skylden over på ressursituasjonen i politiet. Allikevel ser det nå ut som politiet,

kommunen og utelivsnæringen er i god gang med å planlegge og sette i verk tiltak for å få ned voldsstatistikken i hovedstaden vår.

Konklusjonen må være at politiet ikke har mulighet til å forebygge utelivsvold alene, og volden kommer alltid til å være der i større eller mindre grad. Spørsmålet er om den kan reduseres. I så fall kreves det et samarbeid med involverte aktører. Jeg synes derfor navnet på det ny oppstartede prosjektsamarbeidet som er opprettet i Oslo er spesielt dekkende. Det heter nemlig: **Sammen Lager vi Utelivet Tryggere (SALUTT)**. For det viser seg nemlig at det kan lønne seg å jobbe sammen for å få et tryggere uteliv i hovedstaden.

Referanseliste

Bye, E.K., (2011) *Alkoholkonsum og vold – ulike sammenhenger under ulike betingelser?* Doktorgradsavhandling. Oslo: Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, 2011.

Brodeur, J.-P (2007) Trust and Expertise in Policing. The role of police in crime prevention. Konferanseprotokoll fra en konferanse arranger av ICPC – International Crime Prevention Center og Politidirektoratet i Oslo: 34-53

Clarke, R.V (2000). Situational prevention, Criminology, and sosial values. I: Hirsch, A., Garland, D. og Wakefield, A. *Ethical and social perspectives on situational crime prevention*. Oxford: Hart publishing

Clarke, R.V., og Eck, J. (2003) *Become a problem solving crime analyst: in 55 small steps*. London: Jill Dando institute of Crime Science.

Dagens Næringsliv (26.11.2011) Nettside:

<http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article2029370.ece>

Graham, J. & Bennet, T (1995) *Crime prevention strategies in Europe and North America*. Helsinki: Academic Bookstore.

Graham, K., Leonard, K. E., Room, R., Wild, T. C., Pihl, R. O., & Bois, C., et al. (1998) *Current directions research on understanding and preventing intoxicated aggression*.

Graham, K & Wells, S (2001). *Aggression among young adults in the social context of the bar*. *Addiction Research & Theory*, 2001, Vol. 9, No. 3, pp. 19S219. Harwood Academic Publishers imprint.

Graves, T. D., Graves, N. B., Semu, V. N. and Sam, I. A. (1981). *The social context of drinking and violence in New Zealand's multi-ethnic pub settings*. In T. C. Harford

and L. S. Gaines (Eds.), Research Monograph No. 7. Social drinking contexts. Rockville, MD: NIAAA.

Gundhus, H., Egge, M., Strype, J. og Myhrer, T.-G. (2008) *Modell for forebygging av kriminalitet. Evaluering av Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)*. Oslo: Politihøgskolen

Johannessen, A., Tufte, P.A., Kristoffersen, L., (2005) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag

Jon, N (1994). *Bak kriminalstatistikkens kolonner*. K-serien nr.3-94. Oslo: Institutt for kriminologi

Justis- og politidepartementet. (2005). *En rapport om tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Justis- og politidepartementet. (2009) *Regjeringens strategi for forebygging. Fellesskap, trygghet og ut*

Knutsson, J. og Søvik K. (2005) *Problemorientert politiarbeid i teori og praksis*. Oslo: Politihøgskolen. Phs forskning 2005.

Lie, M. E (2011) *I forkant – Kriminalitetesforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk

Magasinet i Dagbladet 25.11.2011 -

http://www.dagbladet.no/2011/11/25/magasinet/dagbladet_fredag/fredag/uteliv/vold/19161874/

Nrk Brennpunkt (2010). *Dopa babyer og fulle vaksne* - <http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/686322/>

Nrk Brennpunkt (2003). *Det glemte problemet* - <http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/26486/>

Pernanen, K (2004) *Vold og alkohol*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.

Pernanen, K. (1996). *Sammenhengen alkohol – vold (SIFA rapport 3/96)*. Oslo: Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning.

Politiets anmeldelsesstatistikk 2004-2009 -

https://www.politi.no/strategier_og_analyser/statistikker_og_analyser/Tema_8.xml

Rossow, I., & Romelsjö, A. (2006). *The extent of the «prevention paradox» in alcohol problems as a function of population drinking patterns*.

Sentrum politistasjon, Analyseenheden (2011). *Der det skjer, når det skjer*. Oslo.

Skog, O. –J.(1999). *The prevention paradox revisited*.

Skogan, W.(1994) The of community policing on neighborhood residents. A Cross-site Analysis. I:Rosenbaum, D. *The Challenge of Community Policing*. California: Sage

Sæter, O. (1997) *Bydelspolitiet i møte med det lokale*. Oslo: Byggforsk. Norsk Byggforskningsinstitutt

Vold I Oslo 2009. *En analyse av voldsanmeldelser fra 2.halvår 2009*. Oslo politidistrikt: februar 2011

Wallin, E., Norström T., Andréasson S., (2003) *Alcohol prevention targeting licensed premises: A study of effects on violence*. Department of public health, Karolinska institutet, Stockholm, Sweden

Selvvalgt pensum:

Bye, E.K., (2011) *Alkoholkonsum og vold – ulike sammenhenger under ulike betingelser?* Doktorgradsavhandling. Oslo: Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, 2011. 64 sider.

Pernanen, K (1996) *Sammenhengen alkohol – vold*. Oslo: Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning. 149 sider.

Gundhus,H., Egge, M., Strype,J. og Myhrer, T.-G. (2008) *Modell for forebygging av kriminalitet. Evaluering av Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)*. Oslo: Politihøgskolen. 215 sider.

Lover:

Lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven) Nettside: http://lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19890602-027.html&emne=ALKOHOLLOV*&

Lov om politiet (politiloven) Nettside: http://lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19950804-053.html&emne=POLITILOV*&

Lov om serveringsvirksomhet (serveringsloven). Nettside: http://lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19970613-055.html&emne=SERVERINGSLOV*&

Andre nettsteder:

Skjenkekontrollen: <http://www.naringsetaten.oslo.kommune.no/kontrollvirksomhet/>

Saluttprosjektet: <http://www.saluttoslo.no/>

Stadprosjektet: <http://www.stad.org>

